

Læreraksjonen

1942

I 1942 kjempet tusenvis av lærere mot nazifisering av den norske skolen gjennom organisert ikke-voldelig motstand.

Fire kardinalpunkter var styrende for lærernes motstand:

- Avvis krav om medlemskap i eller lojalitets-erklæringer til Nasjonal Samling (NS)
- Avvis ethvert forsøk på NS-propaganda i skolen
- Avvis enhver ordre fra ikkekompetent hold
- Avvis ethvert krav om medvirkning i Nasjonal Samlings Ungdomsfylking (NSUF)

Arresterte lærere etter fylke

Oslo	163
Rogaland	105
Sør-Trøndelag	87
Nordland	78
Møre og Romsdal	67
Oppland	62
Vestfold	61
Akershus	54
Østfold	51
Buskerud	50
Bergen	47
Nord-Trøndelag	44
Vest-Agder	37
Hedemark	35
Hordaland	30
Telemark	27
Sogn og Fjordane	22
Aust-Agder	15

Tidslinje læreraksjonen

Februar - november 1942

05. februar

Quisling vedtar to lover som skal sikre Nasjonal Samling kontroll over skolen og oppdragelse av norske barn: Loven om Norges Lærersamband pålegger alle lærere å bli medlem i Nasjonal Samlings lærerorganisasjon. Loven om ungdomstjeneste pålegger alle norske ungdommer medlemskap i Nasjonal Samlings Ungdomsfylking.

20. februar

Mellom 8000 og 10 000 av totalt 12 000 lærere i Norge poster et likelydende brev til Quislings undervisningsdepartement der de motsetter seg innmelding i Norges Lærersamband.

20. mars

20 mars og de påfølgende dager blir 1000 lærere arrestert som svar på læreraksjonen. 650 av lærerne blir sendt til fangeleiren på Grini.

15. april

499 arresterte lærere blir lastet om bord i dampbåten D/S Skjerstad i Trondheim og fraktet til tvangsarbeid i Kirkenes. Båten er lastet med over dobbelt så mange passasjerer som den er bygd for.

25. april

Kirke- og undervisningsdepartementet erklærer Norges Lærersamband for en upolitisk organisasjon. Quisling oppgir sin plan om "nyordning" av skolen.

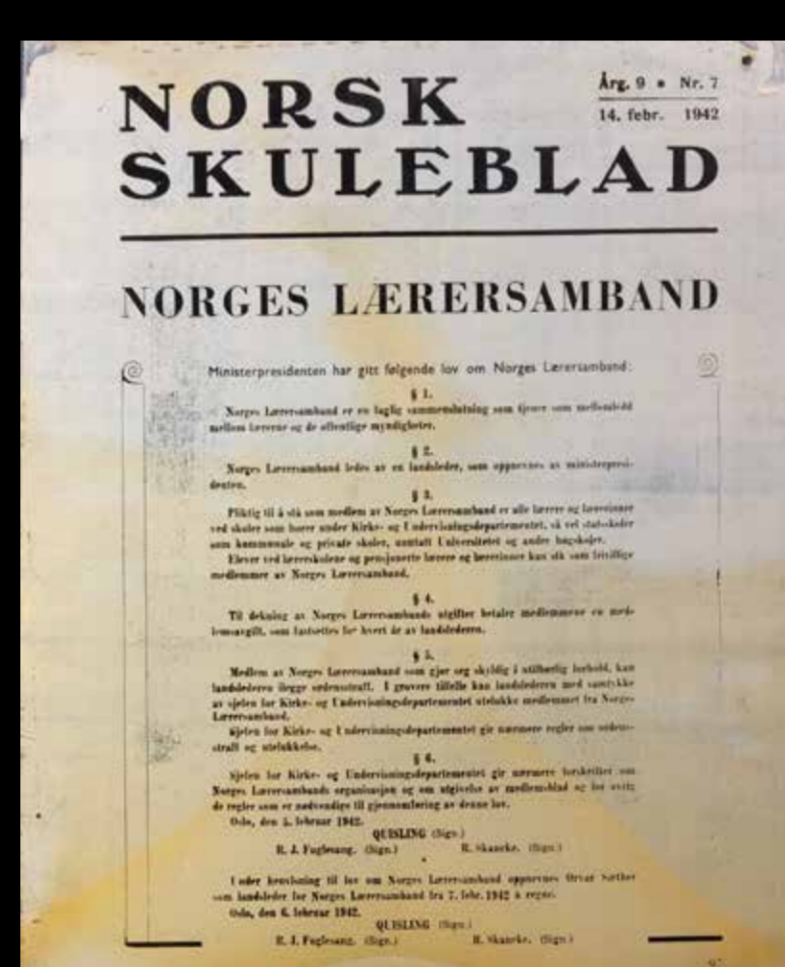
August / september

I slutten av august og midten av september 1942 blir henholdsvis 150 og 100 lærere sendt hjem fra fangenskap i Kirkenes.

20. november

Skipet Moltkefjell legger til kai i Trondheim. Om bord er de siste arresterte lærerne fra læreraksjonen, som nå er frie mennesker igjen.

Detto står i brevet: jeg finner ikke å kunne medvirke til oppdragelse av Norges ungdom etter de lover som er satt opp for NS ungdomstjeneste, da dette strider mot min samvittighet. Da et medlemskap i Norges Lærersamband etter landslederens uttalelser blant annet pålegger meg forpliktelse til en slik oppdragelse, og det desuten stiller andre krav som strider mot mine iboende prinsipper, finner jeg å burde meddele at jeg ikke kan betrakte meg som medlem av lærersambandet.

Norsk skuleblad 14. februar 1942: Lov om Norges Lærersamband. Foto: Kopi fra utstillingen i Norges Hjemmefrontmuseum i Oslo

D/S Skjerstad
Foto: Norsk teknisk museum

Arresterte lærere i Kirkenes
Foto: Riksarkivet

Lyst til å lese mer?

Amundsen, & Bjørnstad, J. (1946) Kirkenesferda 1942. Cappelen

Asbjørn Birkemo. (2000) Kampen om kateteret : skolepolitikk og pedagogikk i Norge 1940-1945. Unipub forlag

Nicola Karcher (2018) Kampen om skolen : nazifisering og lærernes motstand i det okkuperte Norge Dreyers forlag

Vegard Kvam (2013) Skolefronten - Einar Høigård og norske læreres kamp mot nazismen. Scandinavian academic press

Om læreraksjonen på nett:

Wikipedia

Store norske leksikon

